सामाजिक संबंधावर सोशल मिडियाचा प्रभाव

डॉ. मोतीराज रामदास चव्हाण
सहयोगी प्राध्यापक
इतिहास विभागप्रमुख
भिवापूर महाविद्यालय,भिवापूर
जि. नागपूर
मो. 9422829238
Email:
motirajchavhan09@gmail.com

सारांश (Abstract):

सोशल मिडियाचा वापर समाजावर व्यापक परिणाम घडवून आणत आहे. यामध्ये सकारात्मक व नकारात्मक दोन्ही पैलू आहेत. हे माध्यम लोकांमध्ये संवाद व माहितीचे आदान–प्रदान सुलभ करते, परंतु त्याचबरोबर मानसिक आरोग्याच्या समस्या,बनावट बातम्या आणि सामाजिक एकाकीपणा यांसारख्या समस्या निर्माण होतात.

डिजिटल समाजात गोपनीयता (Privacy) आणि ओळख (Identity) यांचे प्र नही अत्यंत महत्वाचे ठरतात. वैयक्तिक माहितीचे संकलन व कमी गोपनीयता सेटिंग्जमुळे माहितीच्या सुरक्षेला धोका निर्माण होतो. तसेच ऑनलाईन ओळखीची सत्यता आणि बनावट खात्यांची समस्या देखील गंभीर आहे. डिजिटल दरी ही तांत्रिक साधनसामग्री व इंटरनेट प्रवे ातील असमानते ी संबंधित आहे,जी सामाजिक व आर्थिक विशमता वाढवते आणि लोकांना संधीपासून वंचित ठेवते.

प्रस्तावना (Introduction):

एकविसावे भातक हे माहिती व तंत्रज्ञान क्रांतीचे भातक म्हणून ओळखले जाते. इंटरनेट व स्मार्टफोनच्या व्यापक वापरामुळे मानवी जीवन ौलीत आमुलाग्र बदल झाले आहेत. या बदलांमध्ये सर्वात प्रभावी घटक म्हणजे ''सोशल मिडिया'' होय.

Facebook, WhatsApp, Instagram, Twitter (X), YouTube, Telegram इत्यादी माध्यमांनी लोकांच्या संवादपध्दती,सामाजिक रचना,कुटुंबव्यवस्था,मैत्रीचे स्वरूप व सामाजिक मूल्ये यावर खोलवर परिणाम केला आहे. पूर्वी सामाजिक संबंध प्रत्यक्ष भेटी,पत्रव्यवहार किंवा दूरध्वनीवर आधारित होते, परंतु आज बहुतां ा संवाद आभासी जगात होतो. त्यामुळे संबंध अधिक जलद,व्यापक व सोपे झाले असले तरी कृत्रिमता,एकाकीपणा वा भावनिक दुरावा यांसारख्या समस्या निर्माण झाल्या आहेत.

सध्याच्या डिजिटल युगात सो ल मिडियाने समाजाच्या विविध पैलूंवर मोठा प्रभाव टाकला आहे. या प्लॅटफॉर्म्समुळे संवाद,माहितीचे आदान–प्रदान व सामाजिक चळवळींमध्ये सहभाग सुलभ झाला आहे, परंतु याचबरोबर मानसिक आरोग्यावार परिणाम,बनावट माहितीचा प्रसार व सामाजिक एकाकीपणा यांसारख्या आव्हानांचाही सामना करावा लागत आहे.

संशाोधन उद्दिश्टे (Research Objectives):

1. सोशल मिडियाची संकल्पना व स्वरूप स्पश्ट करणे.
2. पारंपारिक व आधुनिक सामाजिक संबंधांचा अभ्यास करणे.
3. कुटुंब,मित्र व समाजावर सो ल मिडियाचा परिणाम वि लेशित करणे.
4. सोशल मिडियाचे सकारात्मक व नकारात्मक परिणाम अभ्यासणे.
5. सामाजिक संबंध दृढ करण्यासाठी उपाय सुचवणे.

संशाोधन गृहितक): (Research Hypotheses)

1. सोशल मिडियाचा अतिवापर प्रत्यक्ष संवाद कमी करतो.
2. सोशल मिडियामुळे सामाजिक नेटवर्कचा विस्तार होतो.
3. तरूणांमध्ये आभासी संबंधांचे प्रमाण अधिक आहे.
4. सोशल मिडियाचा वापर व सामाजिक एकाकीपणा यामध्ये सकारात्मक संबंध आहे.

संशाोधनाची गरज (Need for Research):

भारतामध्ये इंटरनेट वापरकर्त्यांची संख्या झपाटयाने वाढत आहे. डिजिटल क्रांती ग्रामीण भागातही पोहोचली आहे. अशा परिस्थितीत सोशल मिडियाचा सामाजिक संबंधांवर होणारा प्रभाव अभ्यासणे अत्यंत आवश्यक आहे.

- कुटुंबातील संवाद कमी होत आहे का?
- मैत्रीचे स्वरूप आभासी झाले आहे का?
- सामाजिक भांडवल वाढते की कमी होते?
- लोक अधिक जोडले जात आहेत की अधिक एकाकी होत आहेत?

या प्रश्नांचे वैज्ञानिक विश्लेषण करण्यासाठी हा अभ्यास महत्वाचा आहे.

सोशल मिडियाचे प्रमुख उपयोगः

1. संवाद व नेटवककिंगः लोकांना जोडण्याचे माध्यम

सोशल मिडिया हे आजच्या काळात लोकांना एकमेकांशी जोडणारे अत्यंत प्रभावी माध्यम बनले आहे. Facebook, WhatsApp, Instagram, Telegram यासारख्या प्लेटफॉर्मद्वारे लोक जगभरातला व्यक्ति ाी सहज संवाद साधू शकतात. पूर्वी संपर्क साधण्यासाठी प्रत्यक्ष भेट, पत्र किंवा फोन यावर अवलंबून रहावे लागायचे, परंतु आता काही सेंकदात संदेश, फोटो, व्हीडियो किंवा कॉलद्वारे संवाद साधू येतो. यामुळेः

- कुटुंबातील व मित्रांशी सतत संपर्क ठेवता येतो
- नवीन मित्र व व्यावसायिक संपर्क निर्माण होतात
- शैक्षणिक व व्यावसायिक नेटवर्क तयार करता येतो
- माहिती व अनुभवांची देवाण–घेवाण सुलभ होते

2. माहिती व बातमीः ताज्या घडामोडी जाणून घेण्यासाठी

सोशल मिडिया हे आजच्या काळात माहिती मिळविण्याचे एक महत्वाचे व जलद माध्यम बनले आहे. Facebook, WhatsApp, Instagram, Twitter (X) आणि YouTube यासारख्या प्लॅटफॉर्मद्वारे देश–विदेशातील घडामोडी काही सेकंदात लोकांपर्यंत पोहोचतात.

पूर्वी बतम्याा जाणून घेण्यासाठी वर्तमानत्र, दूरदर्शन किंवा रेडियो यावर अवलंबून राहिले लागायचे. परंतु आता सोशल मिडियामूळे ताज्या बातम्या, ट्रेन्ड्स आणि महत्वाच्या घटनांची माहिती लगेच उपलब्ध होते. यामुळेः

- देश–विदेशातील ताज्या घडामोडी समजतात
- शैक्षणिक व माहितीपुर्ण कंटेन्ट सहज मिळतो
- विविध विषयांवर जागरूकता वाढते
- आपत्ती किंवा आपतकालीन परिस्थितीत तत्काळ माहिती मिळते

तथापि, सोशल मिडिया वर मिळणारी माहिती नेहमीच सत्य असेल असे नाही. म्हणून माहितीची पडताळणी करणे अत्यंत आवश्यक आहे, अन्यथा चुकीची माहिती पसरवू शकते.

म्हणून सोशल मिडिया हे जलद व प्रभावी माहितीचे साधन असते तरी त्याचा वापर जाणीवपूर्वक व जबाबदारीने करणे आवश्यक आहे.

3. जाहिरात व विपणनः उत्पादन व सेवा प्रचार

सोशल मिडिया हे आजच्या काळात जाहिरात व विपणन यांसाठी अत्यंत प्रभावी माध्यम बनले आहे. कंपनिया आणि उद्योजकता आपली उत्पादने व सेवांचा प्रचार करण्यासाठी Facebook, Instagram, YouTube यासारख्या प्लेटफॉर्मचा वापर करतात.

पूर्वी जाहिरातींसाठी वर्तमानपत्र, दूरदर्शन व रेडियो यासारख्या माध्यमांवर अवलंबून राहिले लागायचे. परंतु आता सोशल मिडियामूळे कमी खर्चात जास्त लोकांपर्यंत पोहोचते. यामुळेः

- कंपनियांना त्यांच्या उत्पादनांचा प्रचार करता येतो
- नवीन ग्राहक आकर्षित होतात
- ब्रॅडची ओळख वाढते
- लघु उद्योजकांना स्वस्त आणि प्रभावी विपणन साधन मिळते
- ग्राहकांना उत्पादनांची माहिती सहज उपलब्ध होते

4. मनोरंजनः व्हीडियो, संगीत, गेम्स

सोशल मिडिया हे मनोरंजनाचे एक महत्वाचे साधन बनले आहे. या माध्यमाद्वारे लोकांना विविध प्रकारचे मनोरंजन मिळते, जसे की व्हीडियो, संगीत, गेम्स आणि वेगळया प्रकारचे कंटेन्ट. YouTube, Instagram, Facebook यासारख्या प्लेटफॉर्मवर लोक आपल्या आवडीनुसार कंटेन्ट पहायला मिळतात.

यामूळे लोकांच्या तणाव कमी होतो आणि मनोरंजन होते. पूर्वी मनोरंजन साधण्यासाठी दूरदर्शन, सिनेमा किंवा रेडियो यांवर अवलंबून राहिले लागायचे, परंतु आता सो ाल मिडियामूळे कधीही व कोठेही मनोरंजन मिळवणे सोपे झाले आहे. यामुळेः

- विविध प्रकारचे मनोरंजन सहज उपलब्ध होते
- वेगवेगळया आवडीनुसार कंटेन्ट मिळते
- तपावारील तणाव कमी होतो
- नवीन कला व किलांचे प्रदर्शन पहायला मिळते

5. माहिती शेअरिंगः फोटो, व्हीडियो, लेख

सोशल मिडिया हे माहिती शेअरिंगसाठी अत्यंत उपयोगी माध्यम बनले आहे. या माध्यमाद्वारे वापरकर्ते आपले फोटो, व्हीडियो, लेख आणि विविध प्रकारची माहिती सहज शेअर करू शकतात. Facebook, Instagram, WhatsApp यासारख्या प्लेटफॉर्मवर लोक आपले अनुभव, विचार आणि घडामोडी शेअर करतात.

यामूळे माहितीची देवाण—घेवाण जलद व सुलभ झाले आहे. पूर्वी माहिती शेअर करण्यासाठी पत्र, फोटो किंवा अन्य माध्यमांचा वापर करावा लागायचा, परंतु आता सोशल मिडिया मूळे काही सेंकदात माहिती जगभरातल्या लोकांपर्यंत पोहोचू शकते.

यामुळे:

- फोटो, व्हीडियो आणि लेख सहज शेअर करता येतात
- अनुभव व विचार एकमेकांना पोहोचू शकतात
- माहितीचा प्रसार वेगाने होतो
- लोकांमध्ये संवाद व परस्पर संपुर्क वाढतो

सकारात्मक परिणाम (Positive Effects):

1. **शिक्षण व माहिती वाढ**

सोशल मिडियामुळे विद्यार्थींना नवीन माहिती सहज उपलब्ध होते. YouTube, Google यासारख्या माध्यमाद्वारे विविध विषयांवर शिक्षण मिळते आणि स्वयंअभ्यास करणे सोपे होते.

2. **नेटवर्किंग सुलभ**

सोशल मिडियामुळे लोक एकमेकांना सहज जोडले जातात. यामुळे नवीन मित्र आणि व्यावसायिक संपर्क निर्माण होतात.

3 **सामाजिक जनजागृती**

सोशल मिडियाच्या माध्यमातून विविध सामाजिक मुद्दयांवर जनजागृती केली जाते. पर्यावरण, आरोग्य आणि मानवी हक यासारख्या विषयांवर जागरूकता वाढते.

4. **व्यवसाय व उद्योजकता वाढ**

उद्योजकता आणि लघु व्यवसाय सो ाल मिडियाचा वापर करून आपल्या उत्पादनांचा प्रचार करतात आणि नवीन ग्राहक मिळवू शकतात.

5. **भावनात्मक व सामाजिक समर्थन**

सोशल मिडियावर विविध समूह आणि कंम्युनीटी असतात, जे व्यक्तींना भावनात्मक आणि सामाजिक समर्थन देतात.

6. **कला व स**जनशीलतेला प्रोत्साहन''

''कलाकार, लेखक इत्यादी सृजनशील व्यक्ती आपले कार्य साशोल मीडियावर शेअर करून त्याला प्रोत्साहन मिळवु शकतात.

7. **आपत्तीमध्ये तत्काळ माहिती**

आपत्ती किंवा आपातकालीन परिस्थितीत सोशल मिडियााच्या माध्यमातून तात्काळ आणि अचूॅक माहिती मिळते, ज्यामुळे लोकांना योग्य मार्गदर्शन मिळते.

नकारात्मक परिणाम (Negative Effects):

1. **मानसिक आरोग्यावर परिणाम** (तणाव, नैराश्य)

सोशल मिडियाचा अधिक वापर यामुळे लोकांमध्ये तणाव, नैराश्य आणि आत्मविश्वास कमी होण्यासाठी कारणीभूत ठरतो. अन्य लोकांचे जीवन पाहून तुलना केली जाते, ज्यामुळे मानसिक आरोग्यावर परिणाम होतो.

2. **गोपनीयता व सुरक्षा समस्या**

सोशल मिडियावर वैयक्तिक माहिती शेअर केल्याने त्याचा दुरूपयोग होण्याची शक्यता असते. हॅकिंग, डेटा चौरी यासारख्या समस्या निर्माण होतात.

3. **बनावट बातमींचा प्रसार**

सोशल मिडियावर खोटया बातमींचा प्रसार वेगाने होतो. यामुळे समाजामध्ये गैरसमज व गोधळ निर्माण होतो.

4. **वेळेंचा अपव्यय**

सोशल मिडियावर अधिक वेळ घालविल्याने अभ्यास, कार्य आणि इतर महत्वाच्या गोष्टींना वेळ मिळत नाही. यामुळे वेळेंचा अपव्यय होतो.

5. **सायबर छल** (Cyberbullying)

ऑनलाइन माध्यमातून छल, धमकी व छळल्याचे प्रकरण वाढले आहेत. यामुळे व्यक्तिच्या मानसिक आरोग्यावर वाईाट परिणाम होतात.

6. **सामाजिक एकाकीपणा**

आभासी संवाद वाढल्याने प्रत्यक्ष संवाद कमी होतो, ज्यामुळे लोक एकाकी पडतात आणि सामाजिक संबंध कमजोर होतात.

7. **वाद व गैरसमज**

सोशल मिडियावर विचारांची तेव्र देवाण–घेवाण झाल्याने वाद आणि गैरसमज निर्माण होतात. यामुळे समाजामध्ये विभाजन वाढते.

8. व्यावसायिक प्रतिमेवर परिणाम

चुकीच्या पोस्ट्स किंवा वादस्पत विचारामूळे व्यावसायिक प्रतिमा खराब होऊ शकते आणि कारकिर्दीवर वाइट परिणाम होतो.

डिजिटल समाजातील गोपनीयता व ओळख (Privacy & Identity):

गोपनीयता (Privacy):

• वैयक्तिक माहितीचे संकलन

कंपनिया आणि वेबसाइट्स वापरकर्तांचे डाटा संकलन करतात. या माहितीचा वापर जाहिरात व विपणन यांसाठी होतो, परंतु यामुळे वायक्तिक गोपनीयतेला धोका निर्माण होतो.

• डेटा चौरी व हॅकिंग

हॅकिंग आणि डेटा लेक्स यासारख्या घटना वाढत आहेत. यामुळे वायक्तिक माहिती चोरली जाऊ शकते आणि दुरूपयोग होऊ शकतो.

• गोपनीयता सेटींगचा अभाव

अन्येक वापरकर्ते गोपनीयता सेटींगचा योग्य वापर करत नाहीत. यामुळे त्यांचा डाटा सुरक्षीतत राहत नाही.

• कायदे व नियम (Data Protection)

अन्य देशांनी डाटा सुरक्षेसाठी कायदे बनावले आहेत. यामुळे वायक्तिक माहितीचे संरक्षण होण्यासाठी मदत होते.

• डिजिटल फुटप्रीन्टचा दीर्घकालीन परिणाम

ऑन लाइन शेअर केलेली माहिती दीर्घकाला पर्यंत राहू शकते. याचा परिणाम भविष्यात व्यक्तीच्या जीवनावर होऊ शकतो.

ओळख (Identity):

• ऑनलाइन प्रोफाईल

ऑनलाइन प्रोफाईल हा व्यक्तीची डिजिटल ओळख ठरतो. यामध्ये वैयक्तिक माहिती आणि कार्यकळाची माहिती असते.

• वापरकर्तानाव व ई–मेल

वापरकर्तानाव आणि ई–मेल हे ओळखीचे महत्वाचे घटक आहेत. त्याच्या माध्यमातून खात्याची सुरक्षा ठरते.

• डिजिटल डेटा व क्रियाकलाप

ऑन लाइन क्रियाकलापांतून निर्माण होणारा डेटा व्यक्तीची ओळख घडवतो. यामध्ये पोस्ट्स, कॅमेन्ट्स आणि शोध इतिहास असतो.

• शोध परिणामांचा प्रभाव

शोध यंत्रांवर दिसणारी माहिती व्यक्तीच्या प्रतिमेवर परिणाम करते. यामुळे प्रतिष्ठा तयार होते.

• वायक्तिक ब्रॅडीग

व्यक्ती आपल्यिा कौशल्यानुसार आपल्यिा ओळखीला ब्रॅड म्हणून सादर करू शकते.

• व्यावसायिक प्रतिमा

डिजिटल ओळख व्यक्तीच्या कारकिर्दी व व्यावसायिक संधी वर परिणाम करते.

• सामाजिक प्रतिष्ठा

ऑन लाइन कार्यकळाप यामुळे व्यक्तीची सामाजिक प्रतिष्ठा तयार होते.

डिजिटल दरी (Digital Divide):

तंत्रज्ञान व इंटरनेटच्या असमान उपलब्धते मुळे समाजात विभाजन निर्माण होते. यामुळे:

• **माहितीचा अभाव**

इंटरनेट व डिजिटल साधनांच्या अभावामुळे काही लोकांना महत्वाची माहिती मिळत नाही. यामुळे त्यांची जागरूकता कमी राहते.

• **सेवांपयसून वंचितता**

सरकारी आणि सामाजिक सेवा आता डिजिटल माध्यमातून उपलब्ध आहेत, परंतु डिजिटल साधनांच्या अभावामुळे काही लोक या सेवांपर्यंत पोहोचू शकत नाहीत.

• **सामाजिक व आर्थिक विषमता वाढ**

डिजिटल दरी मुळे समाजातील वेगवेगळया घटकांमध्ये असंतुलना निर्माण होते आणि गरीब व श्रीमंत यांच्यातील अंतर आणखी वाढते.

उपाययोजना (Solution)

- **इंटरनेट सुविधा वाढवणे**

ग्रामीण आणि दुरगमा भागात ब्रॅडबॅन्ड आणि हाय स्पीड इंटरनेट उपलब्ध करून देण्यासाठी पर्याप्त गुंतवणूक करणे आवश्यक आहे. यामुळे जास्त लोक डिजिटल सेवांचा लाभ घेऊ शकतात.

- **स्वस्त डिजिटल साधने उपलब्ध करून देणे**

आर्थिक दृष्टया कमजोर घटकांच्या लोकांना स्वस्त दरात लॅप्टॉप, टॅब्लेट आणि स्मार्टफोन उपलब्ध करून देणे आवश्यक आहे. यामुळे त्यांना डिजिटल जगात सहभाग घेता येतो.

- **डिजिटल साक्षरता वाढवणे**

शाळा, महाविद्यालय आणि समुदाय स्तरावर डिजिटल साक्षरता शिक्षण देणे आवश्यक आहे. यामुळे लोकांना तत्राज्ञानाचा योग्य वापर करता येतो.

- **सरकारी योजना व धोरणे**

डिजिटल दरी कमी करण्यासाठी सरकाराने विशेष योजना आणि धोरणे राबवणे आवश्यक आहे. यामध्ये सबसेडी आधारित योजनांचा समावेश असतो.

- **डेटा सुरक्षा मजबूत करणे**

वापरकर्तांचा डाटा सुरक्षित राखण्यासाठी मजबूत कायदे आणि सुरक्षा यंत्रणा आवश्यक आहेत. यामुळे डिजिटल सेवांचा सुरक्षित वापर होतो.

- **CSR उपक्रम**

कंपनिया त्यांच्या CSR कार्यक्रमाद्वारे डिजिटल साधने, स्वस्त डाटा प्लान आणि प्रशिक्षण कार्यक्रम उपलब्ध करून देऊ शकतात.

- **समुदाय आधारित प्रकल्प**

स्थानिक समुदायाच्या सहभागाने डिजिटल प्रकल्प राबवून डिजिटल दरी कमी करता येतो. यामध्ये जननेटर सेंटर, प्रशिक्षण आणि सेवा उपलब्धता वाढवणे यांचा समावेश असतो.

निष्कर्ष (Conclusion):

सोशल मिडिया व डिजिटल समाजाने आधुनिक जीवनावर मोठा प्रभाव टाकला आहे. यामुळे संवाद पध्दती, शिक्षण, व्यवसाय आणि सामाजिक संबंध यांमध्ये मोठे बदल झाले आहेत. या माध्यमामूळे लोकांना नवीन संधी उपलब्ध झाल्या असल्या तरी त्याच्याबारोबर काही गांभीर आव्हानेही निर्माण झाल्या आहेत.

सोशल मिडियाचा अतिरिक्त वापर यामुळे मानसिक आरोग्यावर परिणाम, गोपनीयता धोके आणि सामाजिक एकाकीपणा यासारख्या समस्या निर्माण होतात. त्यामुळे या माध्यमाचा वापर समंजसपणे करणे अत्यंत महत्वाचे आहे.यासोबत, डिजिटल दरी ही एक महत्वाची समस्या आहे, ज्यामुळे समाजातील काही घटक डिजिटल साधनांपयसून वंचित राहातात. या समस्येवर मात करण्यासाठी सरकार, संघटना आणि समुदाय यांचे एकत्र प्रयत्न आवश्यक आहेत.म्हणून सोशल मिडियाच्या वापराचा संतुलित दृष्टीकोन ठेवणे, गोपनीयतेचे संरक्षण करणे आणि डिजिटल दरी कमी करण्यासाठी प्रभावी उपाययोजना करणे आवश्यक आहे.यामुळे आगामी काळात अधिक सुरक्षित, समावेशक आणि प्रगत डिजिटल समाज निर्माण होऊ शकतो.

References :

1. Kumar, Ashish. (2020). "Social Media and Privacy: An Analysis", Journal of Social Studies, 15(2), 4558.
2. Sharma, Neelam. (2019), Digital identity and social media: a contemporary perspective", Science and Society, 12(1), 3042.
3. Singh, Ramesh. (2021). 'Social Segmentation Through Social Media: A Study', Social Change, 18(3), 6779.
4. Jain, Priya. (2022). "Social Media and Privacy Rights", Entertainment and Media, 10(4), 5668.
5. Shahi, Deepak. (2018). "Social Media and Personal Identity: An Analytical Study", Mass Communication and Society, 14(2), 90104.
6. Chopra, Sangeeta. (2020). Social Impact of Social Media: Issues of Privacy and Identity", Journal of Sociology, 20(1), 2034.
7. Singh, Shailendra. (2023). "The Digital Divide and Social Media: A Critical Approach", Technology and Society, 9101
1. Kumar, Ashish. (2020). "Social Media and Privacy: An Analysis", Journal of Social Studies, 15(2), 4558.
2. Sharma, Neelam. (2019), Digital identity and social media: a contemporary perspective", Science and Society, 12(1), 3042.
3. Singh, Ramesh. (2021). 'Social Segmentation Through Social Media: A Study', Social Change, 18(3), 6779. 4. Jain, Priya. (2022). "Social Media and Privacy Rights", Entertainment and Media, 10(4), 5668.
5. Shahi, Deepak. (2018). "Social Media and Personal Identity: An Analytical Study", Mass Communication and Society, 14(2), 90104.
6. Chopra, Sangeeta. (2020). Social Impact of Social Media: Issues of Privacy and Identity", Journal of Sociology, 20(1), 2034.
7. Singh, Shailendra. (2023). "The Digital Divide and Social Media: A Critical Approach", Technology and Society, 9101

———————————————————————————————